

Šerbo RASTODER (Bar)
Filozofski fakultet – Nikšić
UDK 821.163.4.09-13:398

In memoriam
ZLATAN ČOLAKOVIĆ
(Zagreb, 13. II 1955 – Boston, 20. XII 2008)

Autor daje osvrt na život i rad dr Zlatana Čolakovića, znamenitog izučavatelja epike balkanskih naroda. Čolaković je priredio za publikovanje više od 90.000 stihova koje su u Crnoj Gori sabrali Milman Peri i Albert Lord sa saradnicima, i sam je sakupljao epsku poeziju, te pripremio dosad najveći izbor epike gotovo zaboravljenoga narodnog pjevača Avda Mededovića.

Prerana i iznenadna smrt jednog od najboljih znalaca epike balkanskih naroda, učenika najpoznatijih harvardskih profesora, te velikoga prijatelja Crne Gore i njenog epskog nasljeđa dr Zlatana Čolakovića predstavlja nenadoknativ gubitak kako za njegove brojne prijatelje i saradnike širom svijeta, a u Crnoj Gori posebno, tako i za naučnu oblast kojom se istrajno, stručno i sistematski bavio.

Rođen je u porodici poznatih intelektualaca – njegov otac Enver bio je jedan od najpoznatijih lirika, esejista, romanopisaca, dramskih pisaca i prevodilaca na južnoslovenskim prostorima između dva svjetska rata. Zlatan Čolaković diplomirao je komparativnu književnost i filozofiju (1979), magistrirao (1982) i doktorirao (1984) na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Neposredno pošto je odbranio doktorat, Čolaković je kao Fulbrajtove stipendista otišao na Harvard, gdje naredne četiri godine surađuje s Albertom Bejtsom Lordom, čuvenim homerologom i nasljednikom Milmana Perija, po mnogima najčuvenijeg homerologa XX vijeka. Po dolasku na Harvard, Čolaković počinje raditi u Slavističkom odsjeku Harvardove biblioteke „Widener“. Ujedno je držao predavanja na Harvardu i Univerzitetu Waterloo u Kanadi. Boravak na Harvardu

Čolaković je iskoristio da se temeljnije upozna sa zbirkom „The Milman Parry Collection“, koja se sastoji od tekstova što ih je Milman Peri sa svojim saradnicima Nikolom Vujnovićem i Iljom N. Goleniščevim-Kutuzovim sabrao 1933, te 1934–1935. godine, uglavnom od pjevača koje je pronašao u Sandžaku. Tome je kasnije dodata i zbirka stihova koje je sabrao Albert Bejts Lord (1912–1991), harvardski profesor i višegodišnji kurator Perijeve zbirke, autor čuvene knjige *Pjevač priča* (prvi put izdate 1960), koji je 1937. godine počeo sabirati albansku epiku, a od 1950. i epiku u Crnoj Gori, i to uglavnom od Perijevih pjevača. Dr Čolaković je o zbirci zapisao: *Lordova zbirka je izvanredni dokument umiranja naše epske tradicije*. Iz ove je zbirke dr Čolaković transkribovao i redigovao tekstove snimaka oko 90.000 stihova bošnjačkih epskih pjesnika. Uz to, odlučio je da se i sam okuša na poslovima sabiranja stihova epske tradicije Bošnjaka. Tako je 1989. godine sa suprugom Marinom Rojc-Čolaković počeo sakupljati i bošnjačku epiku u Rožajama i okolini i prvi zabilježio na filmu cjelovite bošnjačke epske pjesme.

Slučajno upoznavanje autora ovih redova i dr Čolakovića posredstvom interneta rezultiralo je dugogodišnjom plodnom i svestranom saradnjom „Almanaha“ i ovog vrsnog znalca epike Bošnjaka Crne Gore. Prvo je u Rožajama i u Bijelom Polju, jula 2005, organizovan veliki naučni skup „Epika Bošnjaka u Crnoj Gori, Murat Kurtagić – Avdo Međedović“, koji je okupio najveće znalce ove problematike iz zemlje i inostranstva. „Almanah“ je imao sreću da je u liku dr Zlatana Čolakovića našao ne samo vrsnog znalca ove tematike, koji je nastavio putem koji su označila svjetski poznata naučna imena poput Milmana Perija i Alberta Bejtsa Lorda, već i saradnika čiji je stručni autoritet bio dovoljna zaloga da se uspostavi saradnja sa *The Milman Collection* Univerziteta Harvard. Naklonost koju smo, posredstvom dr Zlatana Čolakovića, dobili od ove poznate kolekcije za napore u pokušajima stručnog valorizovanja bošnjačke epike bila je presudna za realizaciju nekih kapitalnih projekata iz ove oblasti. S dozvolom *The Milman Parry Collection* s Harvarda, prvi put su objavljene i dvije značajne epske pjesme Avda Međedovića: *Katal ferman na Derđelez Aliju*, te *Gavran kapetan i serdar Mujo* u knjizi dr Zlatana i Marine Čolaković, *Mrtva glava jezik progovara*, Almanah, 2004, 670. Uz dnevnik sabiranja i razgovora s Kurtagićem o njegovom umijeću i pjesmama, knjiga sadrži tekstove objavljene u časopisu *Almanah*, kao i u američkim, kanadskim i hrvatskim časopisima, te formularni prepjev *Pjesme o Kostrešu* na engleski jezik. Osobit doprinos teoriji tradicionalne epike Z. Čolaković daje u

teoretskom traktatu *Herojska mitska priča*, a u posebnom poglavlju opisuje i nastanak slavne Zbirke Milmana Perija. Dio knjige na engleskom jeziku posvećen je anglosaksonskim naučnicima i studentima, a sadrži pregled istorije sakupljanja i objavljivanja bošnjačke epike, te detaljni popis zbirke Alberta Lorda i Čolakovićevih transkripcija i edicija sa Harvarda. Značajan segment knjige predstavljaju fotografije pjevača iz tridesetih i pedesetih godina XX vijeka, iz arhiva Zbirke Milmana Perija. Ove fotografije, kao i tekstove pjesama Avda Međedovića, *Almanah* i autori objavljuju s posebnom dozvolom univerziteta Harvard i kuratora *The Milman Parry Collection of Oral Literature* biblioteke Harvardskog fakulteta.

Svakako kapitalni poduhvat u izučavanju epike, nastao prevashodno zalaganjem i znanjem dr Čolakovića, jeste objavljivanje dvotomnog, dvojezičnog kritičkog izdanja epike Avda Međedovića – *Epika Avda Međedovića – The epics of Avdo Međedović, I-II*, *Almanah*, 2007. Zlatan Čolaković je, u saradnji s internacionalnim timom homerologa, antropologa, folklorista i slavista, te Perijevom arhivom Univerziteta Harvard, pripremio dosad najveći izbor epike Avda Međedovića. Na više od 1000 stranica objavljen je najobuhvatniji pregled Međedovićeva stvaralaštva (novo izdanje slavnog epa *Ženidba Smailagić Meha* i četiri obimna epska spjeva). Prvi su put objavljeni razgovori Međedovića sa Perijem i Vujnovićem o pjesmama, pjevačima i tehnici epskog stvaranja, kao i Perijev dosad nepoznati rukopis *Pitanja iz Bijelog Polja*. Izdanje sadrži i izbor najznačajnijih tekstova o Međedoviću (Lord, Bašić, Danek), hronologiju Perijeva sabiranja, Međedovićevu bibliografiju, rječnik Međedovićeve epike i fotografije iz Perijevog arhiva na Harvardu.

Zahvaljujući dr Čolakoviću, „*Almanah*“ je objavio 41.240 stihova Avda Međedovića i učinio da se ovaj velikan epskog stvaralaštva, poznatiji u svijetu nego kod nas, simbolično vrati u Crnu Goru, odnosno u svoj zavičaj.

Pored bavljenja naučnim radom, dr Čolaković je, kao osvjedočeni filantrop, u Kanadi godinama radio kao sudski tumač, pomažući stotinama izbjeglica iz bivše Jugoslavije da na sudovima ostvare svoja prava. Bio je i poznati kompjuterski stručnjak i upravljao informatičkim sistemima više bostonskih kompanija.

Kao urednik književne ostavštine svog oca Envera Čolakovića objelodanio je niz njegovih djela (*Izabrane pjesme*, romani *Mali svijet*,

Lokljani, Iz Bosne o Bosni), te pripremio za štampu knjige *Jedinac, Biblijske priče XX stoljeća, Knjiga majci*. Godine 1989. objavio je knjigu *Tri orla tragičkoga svijeta* – o starogrčkoj tragediji, Aristotelu, homerskoj i bošnjačkoj epskoj mitotvorbi. Za folkloristički doprinos dobio je 1991. godine Nagradu države Kanade. Sarađivao je s brojnim časopisima širom svijeta, autor je više studija i knjiga koje su izuzetno cijenjene u svjetskoj naučnoj javnosti.

Prerani odlazak ovog divnog i blagorodnog čovjeka, izvanrednog naučnika i prijatelja brojnih intelektualaca širom svijeta ostavlja teško nadoknadivu prazninu. Bošnjaci u Crnoj Gori u liku dr Zlatana Čolakovića izgubili su jednog od najboljih znalaca njihovog kulturnog nasljeđa, prijatelja i osobu koja je rado dolazila u Crnu Goru.

Šerbo RASTODER

In memoriam

ZLATAN ČOLAKOVIĆ

(Zagreb, 13. II 1955 – Boston, 20. XII 2008)

The author comments on life and work of Zlatan Čolaković, a prominent researcher of the Balkan epic poetry. Čolaković prepared for publishing more than 90.000 verses collected throughout Montenegro by Milman Peri and Albert Lord with associates, and he himself was collecting epic poetry, and prepared the largest ever collection of epic poetry by almost forgotten author Avdo Međedović.